

УДК 37.091.43агайко П.:37.091.32

DOI: <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2019.73.181016>

ВІКТОРІЯ ОПАНАСЕНКО

ORCID: <https://orcid.org/>

(Полтава)

Place of work: Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University

Country: Ukraine

Email: viktoriia.opanasenko@ukr.net

РОЛЬ ЛЕКЦІЇ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ П. К. ЗАГАЙКА

Стаття присвячена розкриттю ролі лекції в навчально-виховному процесі вищої школи, з'ясуванню впливу викладання лекційного матеріалу на пізнавальний інтерес, світогляд та естетичні уподобання студентів. Автором здійснено аналіз особливостей проведення лекції та визначено її місце у педагогічній діяльності відомого українського вченого, кандидата філологічних наук Петра Кузьмича Загайка.

Ключові слова: Петро Загайко; педагогічна діяльність; освіта; навчально-виховний процес; українська література; лекція.

Постановка проблеми. Лекція посідає чільне місце в організації навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі. Провідною її метою є формування орієнтовної основи для подальшого самостійного засвоєння студентом навчального матеріалу. Саме тому лекція залишається головним джерелом знань для студентської молоді.

Лекція у вищій школі – це творча взаємодія викладача зі студентами на змістовому, емоційному, енергетичному й особистісному рівнях. У ній присутній специфічний фактор людського взаємосприйняття та взаємовпливу, що в пізнавальному та емоційному аспектах робить її ефективнішою, ніж самостійне читання студентами інформаційних джерел.

На думку Петра Кузьмича Загайка, інтонаційно багате, натхненне слово викладача впливає на розум і почуття студентів, формує їхній світогляд і розвиває естетичні уподобання. «Натхненне слово педагога вчить і виховує, відкриває світ прекрасного, прищеплює мужність, громадянську свідомість, патріотичне почуття», – стверджував він (Загайко, 1973, с. 40). Петро Кузьмич неодноразово підкреслював важливе значення живого слова викладача у навчально-виховному процесі вищої школи, тому в його педагогічній діяльності лекція завжди посідала особливе місце.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Здійснений нами аналіз історико-педагогічних джерел свідчить про те, що роль лекцій у навчальному процесі досліджували багато педагогів та психологів, серед яких А. Алексюк, С. Архангельський, В. Дашлегер, Г. Кисметова, Є. Мединський, Л. Рябих, Л. Філіппова та інші.

Метою дослідження є аналіз особливостей проведення лекції та визначення її місця у педагогічній діяльності Петра Кузьмича Загайка.

Виклад основного матеріалу. Традиційна лекція побудована переважно на науково-педагогічній творчій активності викладача. Студент сприймає інформацію через призму сприйняття особистості лектора. Тому особистість викладача та його педагогічна майстерність відіграють важливу роль у засвоєнні лекційного матеріалу студентами.

Педагог вищої школи, на думку П. К. Загайка, повинен органічно поєднувати в собі схильність до наукових досліджень з майстерністю викладання, тобто стати справжнім майстром своєї справи. Саме таким і був Петро Кузьмич – оригінальний дослідник історії літератури, вдумливий критик, естет, оратор, ерудит. Така різнобічна обдарованість П. К. Загайка змогла себе синкретично виразити передусім у його педагогічній діяльності.

Більшість його історико-літературних досліджень була викликана потребами читання лекційних курсів. Це видно вже на прикладі ранніх курсів української літератури та виразного читання.

Петро Кузьмич відчував органічну потребу в особистому озвученні своїх наукових здобутків, у безпосередньому словесному донесенні їх до слухачів. Педагог усвідомлював, що в вплив живого слова на людей часто ставав вирішальним. Думка, виражена в слові, є доступнішою для сприйняття. Вона є видимою, живою, втіленою в тому, хто говорить. Підкреслюючи важливе значення живого слова викладача, П. К. Загайко говорив: «Якими б технічними засобами не оснащувалася лекція, головним знаряддям впливу на слухачів є слово викладача» (Загайко, 2003, с. 9).

На важливій ролі живого слова в навчально-виховному процесі неодноразово наголошував і академік В. Вернадський, стверджуючи: «Нема нічого, що діяло би сильніше живого, вільного слова, слова людини, яка вірить усією душею в те, що говорить, людини, яка хоче щоби всі ті, які слухали її, повірили у те, в що вона вірить, бажали того, чого вона бажає, знали те, що вона знає» (Лещенко А., & Лещенко М., 2003, с. 213).

Петро Кузьмич був дуже вимогливим до якості, змістовності, дохідливості та емоційної яскравості лекційних виступів. На його думку, лектор завжди повинен добре усвідомлювати, що, кому і як він прагне сказати, а також чи має він для цього всі необхідні дані. Такий підхід до викладання літератури П. К. Загайко виробив для себе і передав своїм колегам та учням.

Петро Кузьмич добре володів мистецтвом живого слова і педагогічною майстерністю. Де б він не з'являвся, – перед цілим курсом студентів, групою вчителів чи літературознавців, – умів повністю опанувати аудиторію. П. К. Загайко був тим викладачем, на лекції якого ходили не з якогось примусу чи обов'язку, а бігли почути цікаву і свіжу думку (*На його лекції*, 2003, с. 1).

Вражаюча ерудованість і міцна пам'ять дозволяли педагогові щедро і вільно ілюструвати власні думки великою кількістю цитат з найрізноманітніших творів української літератури. Так, українська література поставала перед студентами, як надзвичайно цікаве, тісно пов'язане з життям, історико-мистецьке явище.

Душевне піднесення лектора, образи, що виникли в його уяві, передаються слухачам, пробуджують нові порухи думки і почуття. «Виступаючи перед слухачами, – говорив Петро Кузьмич про читання лекцій з літератури, – ми не тільки вводимо їх у відображений письменником реальний світ, а й даємо емоційну оцінку подіям, явищам, вчинкам людей, розкриваємо внутрішній зміст тексту, те, що на наш погляд, приховане під його оболонкою. Завдання полягає в тому, щоб виявити «душу слова», оживити її, примусити зазвучати відповідно до нашої думки, почуття, волі» (Загайко, 1973, с. 47).

На думку П. К. Загайка, викладач – не реєстратор подій. Він не може, не має права із сухою педантичною точністю чи байдужістю псаломщика читати лекцію. Правда слова невіддільна від правди почуття. «Якщо ми байдужі до того, про що говоримо, – стверджував педагог, – якщо слово наше не пульсує пристрастю, не іскриться сміхом, не наливається любов'ю, не пломеніє гнівом, то ми ніколи не знайдемо дороги до дитячого серця». (Загайко, 1975, с. 65).

Викладачеві завжди треба дбати про те, щоб кожна лекція вражала внутрішню сутність, інтелектуально й емоційно впливала на аудиторію. «Літературу треба читати так, щоб усі зацікавилися і слухали лектора», – говорив колега П. К. Загайка Є. Сверстюк.

В усіх діях лектора перед слухачами повинна бути повна природність і щирість. Простота, відсутність штампу і фальшивої піднесеності тону, висока ідейна наснаженість і пристрастність думки, емоційна зворушеність і задушевність – такими мають бути головні ознаки лекції, яка впливає на розум і почуття студента.

«Та життєва правда, ідейно-художня переконливість, суспільна спрямованість слова не приходять самі по собі. Вони можуть бути досягнуті тільки внаслідок постійної роботи над собою», – говорив Петро Кузьмич (Загайко, 1973, с. 40). Дійсно, така лекторська майстерність педагога була зумовлена не тільки його природним хистом, але й повсякденною роботою над собою. Він дуже старанно готувався до кожної лекції, часто сидів допізна над новим матеріалом, продумував методичні прийоми його донесення до аудиторії. П. К. Загайко стверджував, що лекцію ніколи не можна читати експромтом, без серйозної підготовки. Вона обов'язково має бути письмово оформлена і становити певне наукове дослідження конкретної проблеми. Педагог повинен бути цікавим і має разом зі студентами відкривати нові шляхи й нові істини (Радько, 2004, с. 58). На думку Петра Кузьмича, викладач літератури має подавати студентам у цікавій формі нові знання, утверджувати переконання, що українська література – це художній феномен, який є складовою частиною загального розвитку культури нашого суспільства.

Лекції П. К. Загайка завжди залишали у слухачів непроминальне враження. З кожної лекції вони виносили щось нове, досі їм невідоме. Студентам імпонувало глибоке знання матеріалу педагогом і свіже, оригінальне його трактування. Тісний зв'язок лекційного матеріалу із сучасністю сприяв активізації мислення студентів, заохочуючи їх до самостійної роботи над вивченням творчості письменників.

Проведений нами пошук дає змогу зробити **висновок** про те, що у педагогічній діяльності Петра Кузьмича Загайка лекція посідала чільне місце. Саме живе слово викладача, на думку педагога, здатне вплинути на розум та почуття студентів, сформувати їхній світогляд, прищепити громадянську свідомість і патріотичні почуття. Отже, лекція, окрім освітнього, має потужний виховний потенціал.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Загайко П. К. Емоційно-образна виразність читання. *Українська мова і література в школі*. 1973. № 8. С. 40–47.
- Загайко П. К. З думою про Україну. *Загайко Петро Кузьмич. Педагог. Літературознавець. Громадський діяч.* / упоряд.: Г. І. Радько, Г. М. Білик ; заг. ред. О. В. Кулик. Полтава : АСМІ, 2003. С. 4–9.
- Загайко П. К. Особливості виразного читання віршованих творів. *Українська мова і література в школі*. 1975. № 11. С. 64–71.
- Лещенко А. В., Лещенко М. П. Володимир Вернадський і його просвітницько-педагогічна діяльність. Київ : АСМІ, 2003. 291 с.
- На його лекції ходили не з примусу. *Полтавська думка*. 2003. № 27. С. 1.
- Радько Г. І. Почесний громадянин (Петро Кузьмич Загайко). *Історія Полтавського педагогічного університету в особах (на посвяту 90-річчя заснування навч. закл.)* / голов. ред. В. О. Пащенко ; Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2004. С. 54–59.

REFERENCES

- Leshchenko, A. V., & Leshchenko, M. P. (2003). *Volodymyr Vernadskyi i yoho prosvitnytsko-pedahohichna diialnist [Volodymyr Vernadsky and his educational and pedagogical activity]* Kyiv: ASMI [in Ukrainian].
- Na yoho lektsii khodyly ne z prymusu [His lectures did not come from coercion]. (2003). *Poltavska dumka [Poltava Opinion]*, 29, p. 1 [in Ukrainian].
- Radko, H. I. (2004). Pochesnyi hromadianyn (Petro Kuzmych Zahaiko) [Honorary Citizen (Petro Kuzmich Zagyko)]. In V. O. Pashchenko (Ed.). *Istoriia Poltavskoho pedahohichnoho universytetu v osobakh (na posviatu 90-richchia zasnuvannia navch. zakl.) [History of the Poltava Pedagogical University in Persons (to commemorate the 90th anniversary of the foundation of the curriculum.)]* (pp. 54-59). Poltava [in Ukrainian].
- Zahaiko, P. K. (1975). Osoblyvosti vyraznoho chytannia virshovanykh tvoriv [Features of expressive reading of poems]. *Ukrainska mova i literatura v shkoli [Ukrainian Language and Literature at School]*, 11, 64-71 [in Ukrainian].
- Zahaiko, P. K. (2003). Z dumoiu pro Ukrainu [With the idea about Ukraine]. In H. I. Radko, & H. M. Bilyk (Comps.), O. V. Kulyk (Ed.). (2003). *Zahaiko Petro Kuzmych. Pedahoh. Literaturoznavets. Hromadskiy diiach [Zakyako Peter Kuzmich. Teacher. Literary critic Public figure]* (pp. 4-9). Poltava: ASMI [in Ukrainian].
- Zahaiko, P. K. Emotsiino-obrazna vyraznist chytannia [Emotional expressiveness of reading]. *Ukrainska mova i literatura v shkoli [Ukrainian language and literature at school]*, 8, 40-47 [in Ukrainian].

VIKTORIYA OPANASENKO

LECTURES ROLE IN P.K. ZAHAIKO PEDAGOGICAL ACTIVITY

The article is devoted to determination of the lecture role in higher educational institutions academic process and elucidation of the influence of lectures on cognitive interests, outlook and aesthetic preference of students. The author made an analysis of lecturing peculiarities and determined the place of a lecture in pedagogical activity of noted Ukrainian scholar Petro Kuzmych Zahaiko.

It is established that a lecture plays a vital part in the educational process organization at the higher educational institutions. Its principal purpose is the formation of a base for students further independent knowledge mastering. Therefore a lecture is a major knowledge source for students.

A lecture is a creative lecturer and students interaction at informational, emotional, energetic and personal levels. It contains specific factors of human mutual perception and influence that makes a lecture to be more effective than an independent reading of informational resources.

It is accentuated that a traditional lecture is based on scientific and educational creativity of a lecturer. Students acquire information by perception of lecturer's personality. Therefore a lecturer's personality and his or her teaching skills play a vital part in students' informational learning.

It is established that a lecturer's personality, in the opinion of P. K. Zahaiko, must be a combination of gift for research activities and teaching talent to master education.

It is proved that a lecture played a vital part in the pedagogical activity of Petro Kuzmych Zahaiko. A living word of a lecturer, in the opinion of the educator, is able to act on the students' minds and feelings, to raise their outlook, inculcate civil consciousness and patriotic spirit. Hence, a lecture has not only informational, but a great educational potential.

Keywords: *Petro Zahaiko, pedagogical activity, education, educational process, Ukrainian literature, education, lecture.*

Одержано 09.02.2019р.